

ივერიის

გაზეთის დასაყვანილი და კერძო განცხადებითა დასაქმდები უნდა მიჰმართონ: თბილისი რედაქციაში, ვიჟაძის ქუჩაზე, ვარსკვლავის ძეგლის პირდაპირ, თავ. გრუზინისკის სახლში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების განცხადებით, სათავად-ზნაურის ბანკის სახლში, სასახლის ქუჩაზე. დასი განცხადების: ჩვეულებრივი სტრუქტურა რვა კაპიტო.

გ ა ზ ე თ ი ლ ი რ ს			
თვე	მან.	კ.	თვე
12	10	6	6
11	9 50	5	5 50
10	8 75	4	4 75
9	8	3	3 50
8	7 25	2	2 75
7	6 50	1	1 50

ცალკე ნომერი—ერთი შუბრი

1877—1891 საზოგადოებრივი და სალიტერატურული გაზეთი 1877—1891

დღესასწაულის გამო შედგენილი ნომერი გამოვა ოთხშაბათს, 12 ივნისს.

„ივერიის“

გამოვა 1891 წელს ივერიის შრომარბი, როგორც ჰქმნიდა. მისას კარს დაიკავიან გაზეთი ან 1891 წლისათვის მიჰმართონ:

თბილისში: ა) თბილისი რედაქციის, ნიკოლოზის ქუჩაზე, ვარსკვლავის ძეგლის პირდაპირ, თავ. გრუზინისკის სახლში, № 21; ბ) ქართველი შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების* კანცელარის, სასახლის ქუჩაზე, თავად-ზნაურთა საადგილ-მამულა ბანკის ქარვასლის გასვლითაში.

ტფილისის გარე მესურებთა უნდა დაბარონ გაზეთი შესვლის ადრესით: **Тифлиси. Въ редакцію грузинской газеты „ИВЕРІЯ“.**

რედაქცია ამისთანავე წახსდებს, რომ იგი გაზეთის გასვლისათვის მისი მთელი ძალისხმევა მიჰმართავს და ყველაფერს გააკეთებს, რათა გაზეთი უწყვეტად გამოვა. გაზეთის ფასი დატვირთულია გაზეთის სათარაშო, ხოლო სრული პირობანი გაზეთის დატვირთვაში გამოყენებული უნდასწავლოს გვერდზე.

გამსაღებ მესურებებს გინა-სიყეს, რედაქციის სასწავლებელსა და საბოქალაქო სასწავლებელში შესასვლელად და სწავლებელთაგან, ვისაც სურს შეიღებოს გაზეთი და სწავლებელთაგან.

დაერებით. ევროპაში ესდო ისე მოკლებულა სწავლა-განათლებლა, რომ კრძალი კუთვნილებას ადარ შეადგენს უწინდელად და ამ მხრით მდიდარსა, შეძლებულსა და დარბის შორის აღარაფერი განსხვავება არ არის. რუსეთში-კი მდებარეობს ხალხი, დიდი უმრავლესობა მთავრის სახელმწიფოს მცხოვრებლებსა თითქმის იმავე მდგომარეობაში, როგორშიც იყო ამ ოც-და-ხუთის, ამ ოც-და-ათის წლის წინა, როდესაც სწავლა-განათლებლა მხოლოდ ბატონებისათვის განიხილავდა მთარნადა და იმთა შორისაც ბევრი არაფერი ბუდებდა სთვლიდა

არხელოვი დ. ზ. ბაქრაძეცა. სხლამა ეს საქმე იმდენად სამძიმოდ დინახა, რომ მისი საბოლოოდ გადაწყვეტა თვით ვერ იტვირთა და საზოგადო კრიტიკის მიმართ. ბევრის მხრით განსაჯა ეს ფრიად საყრადღებო საქმე კრიტიკამ და ბოლოს სამეცნიერო კატალოგის შედგენა ოთხს კაცს მიანდო: დ. ზ. ბაქრაძეს, ნ. მთავარულშვილს, პ. კარბელაშვილს და მე, ქვემოთ ამისა ხელის მომწერილს.

კომისია ფიქსალდ შეუდგა ამ საქმეს. რამდენიმე ხელ-ნაწერი მოკლეს ხანს განხილულ იქნა. რამდენიმე ნაწყვეტები ამ აღწერილობის სრულად დაიბეჭდა „ივერიის“ საქმე კრიტიკად მიდიდა, მაგრამ როდესაც კომისიის წევრებისაგან წარმოდგენილი რამდენიმე ნიმუში აღწერის განხილულ იქნა და განსჯილ, სი ნიშნები დაწინებულ იქნა იმევე კომისიისაგან და. თანხად დ. ზ. ბაქრაძის არისა, წევრებმა სხვა უფრო ფართო და ნაყოფიერს, მაგრამ უფრო მძიმე შრომას მოკიდეს ხელი: თვითუღს წევრს უნდა დაწერილობით განსწავლა და აღწერა სრული ბიბლიოთეკა და შემდეგ ყველა წევრის ნაშრომი ერთი-მომართან უნდა შესწორებულიყო, შესეს-

და იხუნძიაც არ იგდებდა თავისი სურვილის გამო. ევროპაში პირველ-დაწყებითი სწავლა-განათლებლა შაჟის საერთადად სახალხო სასწავლებლების წყალობით მოიხიდა, უკვედს ნაბიჯ-ზედ ასეთი სასწავლებელი არსებობდა და არსებობდა და თითქმის სავალდებულო იყო ამ სასწავლებლებში უმაწვილებლის მიბარება. რუსეთში სულ სხვა გზით იარა პირველ-დაწყებითი სასწავლებლების საქმე. ბატონ-ქმობის გაუქმებამდე რუსეთში სასახლს ერთგან არსებობდა ასეთი სასწავლებელი, მონასტრებთან და ტაძრებთან იყო დაარსებული და ბერები ასწავლიდნენ. რადა თქმა უნდა, რომ იმისათვის სწავლის არა ჰქავდა და არავითარი წესი, არავითარი სისტემა სწავლის არ არსებობდა. ესეც რომ არ იყო, რას გაუწყვეტდა იარაღე სასწავლებელი რუსეთის დიდ-ძალს ერს, სრულიად განუვითარებლს, სრულიად უცვლს და გაუხალხლებლს.

1862 წლიდან, როცა სწავლის საჭიროება ცოტად თუ ბევრად შეგნებულ იქნა, რუსეთის სამეფო-დროებამ ითავა სასწავლებლების დაარსების საქმე და ოკი სასამართლო სასწავლებელი დაასრულა. ეს სასწავლებლები ერის მოათხოვნილებას ვერ აკმაყოფილებდა, რადგან სწავლა უწინდელად არც აქ იგვაჯდოდა განარგებულს ზუსტად, და ამიტომ 1864 წლიდან დაარსებულმა ერობამ ხელი არ მიაშველა და არ წარმართა ამ სასწავლებლებს. პირ-ერთი, ზურაბ-კაც-შეპეტია და მოჰინებე მო-

ბულ, განმარტებულ სხლოებითა და საქორა სასტრატორა ცნობებითა და შემდეგ კომისიის წარედენა საზოგადოებისათვის თვისი ნაშრომ-ნაღვაში. ერთის სიტყვით, კომისიის სწორედ იმ აზრს დადგა, რომელიც უფრო სხლად ქვემოდა გაქვს მოხედავებული.

ამ საქმესაც ერთგულად მოჰკიდა ხელი კომისიამ. თვით ჩვენს თავზე თამამად შეგვიღიან გსთქვია, რომ სრულის ერთგულებით შევუღებთ ამ საქმეს და 1886 წლითავე 1889 წლიდან ოთხმოცდა ათამი ხელნაწერი განვიხილეთ; არც თვლი დავგიზოგავს ამ საქმის სიყარულის გამო და არც უთქობა შეგვიშენვია. დ. ზ. ბაქრაძესაც მოჰკიდა უმეტესად ტყარის ხელნაწერები და არა ვთავჯერ გინახავს განსვენებული იმდენი „შთანთქმული ხელ-ნაწერების განხილვაში, რომ ჩვენი მისელა და თავზე ვადომაც ვერ გავთქა. ბ-ნ ნ. მთავარულიშვილსაც მოჰკიდა ხელზე განხილვითად წიგნები.—სამწავლებელს. პ. კარბელაშვილი კახეთს გარდაიქვანდა; ხოლო 1888 წელს დაარსდა სასკულსური მუზეუმი, რომლის წევრად იქნებ ამორჩეული ისე იმ კომისიის წევრნი, ხოლო მე მომანდს მუზეუ-

დაწვევითან ერთად გულ-მხურვალედ დაუწყო გამართვა სხვა სასწავლებლებს, რომელსაც ეწოდებოდა საერთა განათლების სამინისტროს პირველ-დაწყებითი სასწავლებელი, და აგრეთვე განსაკუთრებულს ერობის სასწავლებლებსაც. მას შემდეგ, ოც-და-ხუთის წლის განმავლობაში, სულ ცოტა რომ ესთქვია, 2,500-მდე მიჩნე იქნა დაარსებული სამინისტროს პირველ-დაწყებითი სასწავლებელი და 20,000-მდეც ერობისა და სხვა საერთა სასწავლებელი. მთარობამ დიდი დახმარება აღმოაჩინა ამ სასწავლებლებს იმითი, რომ 1874 წ. 25 მაისიდან სრულიად აღკრძალა კერძო სასწავლებლები და განაჩინა, რომ სასწავლებლის დაარსების უფლება მხოლოდ სასწავლებლობის მოწმობის მქონეთა აქვთ და სხვა არავისათ.

ამ დღიდან ცუდი დედა დადგათ სამეფო-დროების მიერ დაარსებულს სასწავლებლებს, ოპოიანი-დროად სწავლიდნენ ასეთს სასწავლებლებს და დიდ-ძალი მასწავლებელი ასეთის სასწავლებლისა სამართალში იქნა მივსული და დასჯილი უნაჩინა მასწავლებლობისათვის. უმეტესობა ასეთ სასწავლებლებსა დატყვედა და უმცირესობაც თუ დაარსა და ჰბოგინებდა კიდევ როგორმე, თავს იმაღლდა და სწავლის საქმეს ჩუმადა და მალეუდა აწარმოებდნენ. კიდევ ცოტა რომ დასეცვლიდა ასეთს მდგომარეობაში ყოფნა ამ სამეფო-დროების წერა-კითხვის სასწავლებლებს, სრულიად ადიგვეზობად და მოისზობობად, მაგრამ

მის განმტობა. ამ გარემოებამ საქმე შეაყენა: დ. ზ. ბაქრაძე, როგორც მწუროლოდ დაეწავა მუხტემის წიგნები და სიგელს, უფრო-კი იმისგან, რომ შევესო ახალის ცნობებით თვისი საქართველოს ისტორია, რომელიც მაშინ იბეჭდებოდა. მეც მუხტემის ხელ-ნაწერები და მცელის სიგელის მოკლე კატალოგის (და არა სამეცნიეროსას—ნუ იყოღინ!) შედგენის მოეუღე 1890 წლიდან და ამ დროიდან-კი ისე „წერა-კითხვის“ წიგნისათვის მიუღებურად ჩა, რამდენადაც შეგვიქოლა, შრომისაარ შეგვინებია და არცა ვგვინა უნაყოფოდ გვეშრომოს. ჩვენთან ერთად ამ საქმეს მარჯვედ მოჰკიდა ხელი ბ-ნ ნ. მთავარულიშვილს, რომელიც გამგეობისათვის ამორჩეულ იქნა იმევე კომისიის წევრად.

ამს შემდეგ, ამ რამდენისამე დღის წინად შემთხვევით ყური მოგვარ სასწავლო ამბავს რომ „წერა-კითხვის“ საზოგადოების* გამგებლს ზემოხსენებულ კომისია, რომელიც საზოგადოლო კრებისაგან დანიშნული იყო, გაუუქმებია და რაღაც მანქანებითის კაცისთვის,—ექვ. თაყაიშვილისათვის,—მიუღებო მძიმე დაბრუნული საქმე: სამეცნიერო კატალოგის შედ-

1882 წლიდან ბედმა კვლავ გაუღიბა და სასიკვდილოდ მიბრუნებული გამოაბრუნა და გამოაქცევს. ამ წელს მიმინდებლმა საერთა განათლების მინისტრმა ბარონმა ნიკოლოზმა ნება მართო უბრალად, მოწმობის არ მქონე წერა-კითხვის მიუღებო მასწავლებლობა გაეწიათ ამ პირველ-დაწყებითს სასწავლებლებში, შოთი-კრისა და მართლ-მადიდებელ სასამეფო-დროების ზედამხედველობის და მთავაფურთავით, ხოლო 1884 წელს-კი მთარობამ ამ სასწავლებლებს უარ-ყოფის თითქმის თავი დაანება და უმაღლესად დამტკიცებულის „საეკლესიო-სამეფო სასწავლებლების წესებში“ მე-ნ წ-ის ძალით იმითი წარმოება და ზედამხედველობა სასულიერო მთავრობას დაუკვებებდა.

ამიერიდან ამ სასწავლებლების საქმე კვლავ წადმართს გზას დადაგა, სამეფო-დროებამ კვლავ შედგინა ასეთ სასწავლებლების დაარსებას და 10,000 დააარსა. უწმიდეს სინოდთან დაარსებულ ამ საზოგადო საბჭომ ასეთ სასწავლებლებისათვის იაფის ფასის სახელმძღვანელოები გამოსცა და რამდენსამე დატყვედა ორ-კალსიანი საეკლესიო-სამეფო სასწავლებლებიც დააფუძნა, რომ ამ სასწავლებლებში სწავლა-დამთავრებული მასწავლებლობა შესდგებოდათ პირველ-დაწყებით სასწავლებლებში. ასეთს ზურე-ქვერობაში იყო ამ სასწავლებლების საქმე წრეგანდლად, მხოლოდ წრეულს კარუვად ბედნიერი დიდა და ამი-

გენა, ვადაწევა (15 მან. თვეში გარდაღებით ამ სავსისათვის) და დატყვე. ხოლო უფრო გასაოკრად ის დადგრა, რომ ამ დატყვეს წიგნს სხვაგვარადა დატყვევა კატალოგი შესაქმნა და ბეჭდვასაც შეუდგებოთ... თვით საზოგადოების ქალღირსების განხილვითა დატყვედა ვაგლონი და აღმოჩინა, რომ ესთი განჩინება საზოგადოებისა მომზარა თვით ბ-ნ ე. თაყაიშვილის წინადღებით. აღლად მმართველობის კრებზე დაწინებულ იქნა მოქმედება უკვე არსებულის კომისიისა, აღლად ნაშრომი და ნაღვაწი მისი შეუწინარებელ საქმედ იქნა ჩაავლილი. უამისოდ ძეგლად საფუძრებელი, რომ მმართველობას თავისი წინადღელი გარდაწყვეტილება უარ-ყოფა, არსებული კომისია გაეუქმებინა და ზემოხსენებულს უთანრობა, არა-თავისადა და უსამართლო განჩინებზე ხელი მოეწერა (ხელი არ მოუწერა განჩინებზე მხოლოდ ერთს წევრს, თ. ი. კავთავაძე-კი სულ არ დასწრებია სხლმას).

უაღესტონი

როგორც უნდა იყოს სამეცნიერო კატალოგი? (წერილი რედაქციის მიმართ)

ერთი სასიამოვნო ამბავი გვიცხვით: „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ მმართველობის უკვე გადაუღია 1200 მანეთი ჩვენის წერა-კითხვის სამეცნიერო კატალოგის შესადგენად. სამწუხაროდ, ამ სასიამოვნო ამბავს დაპირება ერთი უსამოვნო გარემოება, რომელსაც შეუძლიან კეთილს განზრახვის საზოგადოებისას არა-კეთილი ბოლო მისცეს. ნუ დამედურებთ, თუ ამ საქმის მდგომარეობად ცოტა შორს წავიკვანთ და გრძელს ამბავს ამ საქმის მოგიყვით.

აზრი კატალოგის შედგენისა* არ ახალია, ძველია*. დიდი ხანი ამბავ საზოგადოება ჰქვირბდა და ჰქრუნვდა. 1885 წ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მმართველობამ სხლმას იქონია ამ საქმეზე, არა-წერა-კითხვის მოიწერა და სხვათა შორის დაუფუძრავი ჩვენი განსვენებული

ერადგან-კი რამდენად ფეხს მოაკეცდა, ამას მერისა ვამბობენ.

ამ 1891 წლის 4 მარტიდან უმაღლესად დაბრუნდა უწმიდესი სინოდთან დაარსებულ სამისწავლო სასტუმარს მიერ შემუშავებული და სერია განათლების, სამხედრო და შინა საქმეთა მინისტრების მიერ განხილულ-მოწონებული „წერა-კითხვის“ სასწავლებელთა წესები“. ამ დღიდან ამ სასწავლებლების საქმე სულ სხვა გვარად უნდა წარიმართოს და, უწინდელთან შედარებით, დიდი ძალა და მხნეობა მიუძღეს, რა-კი უმაღლესი მთავრობამ შეიწყნარა მისი არსებობა და მასზე დაამართა დიდი იმედი სწავლა-განათლების მოყენისა მდებარე ხალხში და აგრეთვე ის სურვილიც გამოთქვა, რომ ამ სასწავლებლებში, მართლ-მადიდებელ ეკლესიის საფარველს ქვეშე მოზარდს თაობას უნდა ასწავლიდა ჭეშმარიტებას სჯულიანი და ქრისტიანობის წინაშე და განუძევილად ერთადეგება ტახტისა და მამული-სამდიოა.

ამ ხელად ამხედ შევწყვეტავ ჩვენს ბასს, ხოლო შემდეგ წერილი ვივადოთ ვაწუროთ მეთხევლებს შრომისა და ახალის სასწავლებლებისა და აგრეთვე ისიც გამოავარჯიოთ, თუ ამ მთავრობის მიერ შეწყნარებულ უცხო რა ადგილს დასწავლისა საეკლესიო-სამრევლო სასწავლებლებს ცხოვრებაში და უფრო რა გვარი არსებობდა მისი სასურველი და სასარგებლო საზოგადოებრივებისა და კერძოდ ჩვენთვის.

მანოელიძე

† დავით იმის და ჩუბინა-ლისა

დავით იესეს ძის ჩუბინა შვილის და-კარგვით ქართველობამ დაკარგა დიდი დაწულ-მოსილი კაცი, ჩვენმა ქვეყანამ—თავისი კუშირტი შვილი, საქართველოს მწიგნობრობაში და ჩვენმა მამასადამე უკანასკნელს არ შეუძლიან საზოგადო კრილობისაგან და-ნიშნულის კომისიის გაუქმება; უსამართლო მიგვანჩია, რადგან მაც გარდაწყვეტილებამ განუკითხავად გაგვიქმნა რამდენიმე წლის ჩინი შრომა; არა-თავაზინა იგი მით, რომ უმართებულად მოგვექცნა მაც კომისიის წევრებს; განჩინება ანერქიზების ყველას, ვითომ ძველის კომისიის წევრნი არას აკეთებდნენ, არ რიგინანდა საქმის გაკეთება ვერ შესძლეს და ამ მიზეზით განდევნილ... ჩვენ უცხოინ ვართ ესრეთის ბრალისაგან და, ნუ გიკვიროთ, რომ გვეწყინა, მით უმეტეს რომ მმართველობა ჰქონდა ყოველსა-სულიანს; განჩინება ამ საქმის გან-სჯალისათვის, რომელსაც ჩვენ ვატყუბით თანავარდნილობით და შეძლების-გვარად ვემსახურებით; სხვა არა იყოს-რა, ამას მოითხოვდა თავაზიანობა, რომლითაც ესრე განთქმული იყო ძველად ჩინი ქვეყანა. ნუ თუ ჩვენ ჩინის აზრის წარმოთქმით ვისთვისმე არ რისთვისმე შეგვეძლო დავეშვი-ბინა ჩვენს ან-და, ნეტავ რისთვის ვხვალდნენ ჩვენგან ამ საქვეწო საქმის ესე არა-სასურველად გარდაწყვიტეს

ნორჩმა საისტორიო და სალექსიკო-გრაფიო მეცნიერებამ—შეათია მოყვარე, დიდი მოკეთე და მოტრფილი. არ გვეკლებოდა თითქმის ისეთი მკორეზი და ნასწავლი და გაგებული ქართველი, რომ დავით იესეს ძის ხელი არ გაგონოს, იმის ზოგიერთი ნაშრომ-ნაღვაწი მინც თავის თვალით არ ენახოს და ასე თუ ისე არ გამოკვებდნენ.

თავის ხანგრძლივს პროფესორობაში განსვენებულმა ბევრს ჩაურევდა გულში სიყვარული სამშობლო ქვეყნისა, დედა-ენისა, ქართულის მწიგნობრობისა, საქართველოს ისტორიისა და ლიტერატურისა. იმის მხრისა და სიყვარული შრომისა ხომ უკეთესი მავალით იყო მის ხელში გამოვლილი ახალგაზრდა ვაწუროვნისა და კაცად გადაქცევისათვის.

ჩვენ აქ არ ჩამოვთვლით დაწერილებით, რა გააკეთა თავის ქვეყნისათვის აწ განსვენებულმა, დამსახურებულმა პროფესორმა, რადგან ასეთი ვრცელი აღწერა მისი ღვაწლისა და ცხოვრებისა უკვე იყო ჩვენს გაზეთში დაბეჭდილი შრომამ მისი, რა-კი დავითის მეგობართა და თან-ვანის-მცემელთა მის სამეცნიერო მოღვაწეობის 50 წლის იუბილი იღვწისასწავლეს. ვიტყვით მხოლოდ, რომ დავით იესეს ძე ღირსეული განმარტობა იყო იმ ხელმოგანის ღვაწლისა, რომელიც დაიწყო მეთორმეტე საუკუნეში მთელმა გუნდმა დიდა ნიჭიერის მამულის-შემოხმისა; გვირგვინისაში ვახტანგ სჯულ-მდებელმა და ბატონიშვილებმა: ვახუშტმ, თეიმურაზმა, ანტონ კათალიკოზმა და სხვ.

დავით იესეს ძე ისეთს ღრმს დაიბადა, ისეთს ვითარებას და გარემოებაში აღიზარდა, ისეთს ოჯახში განატარა თავისი ყმაყვილობა და ისეთს პაერში ტრილობა და ქაუკაბაში, რომ თითქმის სიყვარულად, დღის ძუძუსთან ერთად, შეითვისა და შეიკრიბა სიყვარული თავის სამშობლოსი, თავის დედა-ენისა, მწერლობისა და ისტორიისა. არა გვერინა, რომ ამითვე მეტად სხვა არ ჰქვარებოდა განსვენებულს თავის ხანგრძლივს სიკაცხეში და აი სწორედ ამასვე ფართლად, ნამადავად ეკუთვნება უფრო ხშირად სათაქლო საქმე, ხოლო საეკლესიო საქმე ყველასთვის მუსხეათით ცხადი უნდა იყოს.

მაგრამ ჩვენს დამბალებს და თან-მოყვარეობასაც თავს ვანებებთ: არა თუ წყენა და დამბალება, თვით სიკაცხეც უნდა ვუხსენებოდა სიკაცხეობას და ქვეყნის სიყვარულს, თუ ამას მოითხოვს კუშირტი სარგებლობა ქვეყნისა და საზოგადოებისა, მაგრამ იგი, საეკლესიო სწორედ ამ იმალება ის უსიამოვნო ამბავი, რომლის მწარე ნაყოფი უნდა ვივადოთ მომადას სექტემბერში. მართლაც, ნეტავი როგორ დაიჯერებს, რომ ორ სამს თვეს შეიძლება მოგვსამეცნიერო კატალოგის შედგენა? სასწავლო ბევრი მომხდარა, მაგრამ ამ სასწავლო-სი არ დავერწმუნებთ, თვლითაც რომ ვინოლა... შეიძლება მე შემტდარი ვიყო და ბნედა. თავი შეიღობ თითქმის მხად ჰქონდა ის სამეცნიერო კატალოგი. მაგრამ ნუ ვამბობსხება ქალღვრი ბნე თაყიშვილი და ნურც სხვები, თუ ეკვით მოგვეკვებო ასეთს საქმეს. თუნდაც, ვთქვათ, რომ იგი სამეცნიერო კატალოგი დამხადებულ ჰქონ-

ეს ხანგრძლივი სიკაცხე განსვენებულმა იმას შეიღობა, რომ დიდის თავ-გამოღებითა და მხნეობით შეიმუშავა დედა-ენის გრამატიკა, შეფარვა კოლექტივა ძვირფასის ძველის ხელ-ნაწერებისა, იშრომა საქართველოს ისტორიისა და ლიტერატურისათვის.

იმის სალექსიკოგრაფიო ნაშრომ-ნაღვაწი ხომ, დაწვეული სიყვარულადე და არ შემწყდარი მის უკანასკნელს სულის დგამდე,—ეს ნამდვილი სალორა და სავანე ქართულის ენისა, მისი დაუქნობელი გვირგვინია, მისი საუკუნო ძეგლია, მისი შარავნადედა.

დაიღ, დავით იესეს ძეს სრული ნება ჰქონდა ვთქვა ანტონ კათალიკოსისებარ: მოვისვენე სხვათა ყოველსა ზრუნვათაგან, ხოლო ვერა მოვი-სვენე საქართველოს ზრუნვისაგანაო. მთელი მისი ცხოვრება და სიკაცხე ერთი გამოუღებელი, ფრიალი ნაყოფიერი ჯავი და ზრუნვა იყო საქართველოს სასახელო და სადიდებელი.

სახელი და დიდება იმისთანა შვილს, რომელიც მისებრე თავ-ღებებით, მისებრე დაუღალავობით იშრომებს და იზრუნებს თავის ქვეყნისათვის.

მარტა ამისთანა მამულის შვილის ხსენება და კურთხევა იქნება საუკუნო, მარად დაუვიწყარი შვილია და შვილი-შვილიაგან. სწორედ ამისთანა შვილი იყო მამულისა აწ განსვენებული დავით იესეს ძე ჩუბინა-შვილი.

საუტუნოდ იყოს სახსენებელი მისი!

უპატრონო საზღაბი

ამ ხანებში ხმა გავრცელდა, რომ ვანჯაში იმ ალაგს, სადაც ასაფლავია უღრმოვად მიცვლებული პოეტის ბ. ბარათაშვილი, ქუჩა გაშავდით. ეს ამავე ვახტანგშიაც იყო მოხსენებული და სხვათა შორის ვახუშტის ივერიაშიც.

გნლა განსვენებულს პოეტის თანამოგარეგ, პატეცენტულობა თავადმა დავით ზაალის ძემ ბარათაშვილმა დადეს ბ-ნ თაყიშვილს, მინც იგი არ იქნება სამეცნიერო, რადგან ორს წელიწადს ერთი კაცი, მერე ახლად სწავლა-დამთავრებულ, ვერ შესძლებს ათასის ხელ-ნაწერების აღწერას; ამას ორს წელიწადს ვერ შესაძლებს თვით ღრმა სწავლები, რომელიც ამ საქმეს შეხებოდა. გორკის თითქმის ოც წელიწადს ადგენდა მთავის სამეცნიერო კატალოგს და მინც კაყოფილი არ იყო თვისის შრომისა.

ამ აქარაა, რომ ცხადად ვერ წარმოვიდგინოთ, თუ რა არის სამეცნიერო კატალოგი. ნურავინ ნუ დაიკვირებთ, რომ მეცნიერება იყოს საქმიანი მისთვის, რომ წიგნის სიგმე-სიგამე ვუქვეყნათ (თუნდა რომ „სამეცნიერო“-ც იყოს), ანუ რა უნდა შეიკრიბოს მისთვის (ამასაც პავიკოვსა-ციც-ც-ც და დავარქვათ), ან გვერდების აღწერა უნდა იყოს მისთვის, მაგრამ მისი შინაარსი პირი იყოს იმას უნდა მეცნიერება, რომ საკითხავები უნდა ჩამოთვლილოს კატალოგის შემდგენელმა, თუნდაც რომ სიტყვა გამოუმეგებო; არც წარწერა თა გადმწერა გაამეცნიერებს კატ-

მალოა, გამოვახსნა საყოველთაოდ, რომ იგი სწორად ოც თუხანს განსვენებულს პოეტის გვამის დადმოსტანად ტფილისში და თან კისრულბს შუამდგომლობას მთავრობის წინაშე ამ საქმის სისრულეში მოსაყვანად.

დიდად მოხარული ვიყავი, რომ მე მხედა წილად ამ სასამოვნო მოვლეობის აღსრულება, და თან ისიც უნდა დავუმატო, რომ ერთს კერძო სადილოზე, სადაც ლაპარაკი ჩამოვარდა ამ ამბის შესახებ, შეგროვდა 40 მან., რომელსაც ამასთანვე გვზავნი რედაქციამ.

ჩაზან ასეთი შემთხვევა მომეცა, ანება მივეცემ ჩემს თავს და მივმართე ყველას, ვისაც ერთხელ მინც წუე-კითხავს უკედვი ლექსები განსვენებულის პოეტის ნ. ბარათაშვილისა და უფრძინა ის, რა გზრმობასაც დამბადეს ხოლმე ადამიანის გულში დიდ-ბუნებრივი და ზეითი მიმადლეულინი წიგნი და რის გამოხატეც არ ქალუქს უბრალო მომაცედავის სუსტს კლამს, და დარწმუნებული ვარ, რომ ახაზინ დაიშვებდა თავის წვლილს შეძლებისად ვერად.

მართალია, თვით განსვენებულმა პოეტმა სიტყვა: ნუ დაეიმარხო ჩემს მამულს... და ის სრული კიდეც აუსრულდა, მაგრამ, ვგონებ, არც თვით განსვენებული პოეტი ისრუტებდა, რომ მისი საფლავი ყოველ დღე ფხვთი ითვლებოდეს, და ჩვენთვის ხომ ეს მომაცდინებელ ცოდავად უნდა ჩათვალოს.

ი. მანუკეტი

ახალი ამბავი

* დღეს ჩვენს გაზეთში დაბეჭდილი პატარა წერილი ნ. ბარათაშვილის გვამის დადმოსვენების შესახებ. ამას ჩვენ შემდეგი უნდა დავუმატოთ. როგორც შევიტყუთ, ქუჩის გაყვანა იმ ალაგს, სადაც განსვენებულ პოეტის საფლავია; გადაწყვეტილი საქმეა, და მუშაობას კიდეც შესდგომოს, —ყოველიც ესე შეუძლიან არა თუ მეცნიერს, უმეცარისთვისაც საეკლესიო ოღონდ-კი სწორე კითხვა იკითვას და დარიგება მიეცეს მკოდნეც კაცისაგან.

ჩენის აზრით ჩამოთვლილი ღირსებანი არ ეკავშირება სამეცნიერო კატალოგის შედგენის საქმეს. სასწავლო კატალოგმა უსათუჯ უნდა განმარტოს არსილოგოფურ და უქუცად სასწავლო დირსება ხელ-ნაწერისა. ერთიც და მეორეც მართალია რომ ერთხობეს მოკლენ კაცს მინც, თუ არ სრულს მეცნიერს, რადგან უთარღო ხელ-ნაწერების სიძველე გამოირჩევა წერილის სასიათით და შეწყვეტილი კაცი უნდა; ხშირად თარღის სიყვლებს გამოჩნეც მხოლოდ მოკლენ კაცს შეუძლიან. ხოლო კერძოდ საქმეცნიერო მნშეშელობა ხელ-ნაწერისა უნდა დაფასდეს მისის შინაარსის ღირსებით. განა არ შეიძლება ხელ-ნაწერი ასის წილისა არ იყოს, მაგრამ მისი შინაარსი პირი იყოს უუძველესის ხელ-ნაწერისა, რომელსაც საეკლესიო მეცნიერული მნშეშელობა აქვს ვთქვათ ცხელ ხელში მკობავს მეთორმეტე საუკუნის ხელ-ნაწერი, რომელიც შეიცავს წმინდა-

მინ. თუ საქმის შეყენება შეუძლებელია, სასურველია, ის მინც მოხერხდეს, ვისგანაც ეს დამოკიდებულება, რომ ბარათაშვილის საფლავი დროებით მინც, ვიდრე განსვენებულს პოეტის გვამი დადმოტანო იქნება ტფილისში, ხელშეუხებლად დაეცული იყოს.

* * * დაღვება თუ არა ზაფხულის სიტყვები, ჩენის ქალქის ზოგიერთი დაწესებულება ქალქს ვარდ ავარდა კალსად გადღის, უფრო კი კოვკორში, ხოლო ისინი, რომელნიც ქალქში რჩებიან, სამსახურს იწყებენ ღილა ადრინა, რომ ადრევე გვიდგენ სამსახურად.

ტფილისის სასახლია მადჯაქაში მთელის ამ ზაფხულის განმავლობაში სამსახურს დაიწყებენ დილის 7 საათზე და გათავებენ შუადღეზე. სასახლაში ფულის მიღება იქნება დილის 7—11-მდე, ხოლო ფულის გატანა მოისპობა შუადღეზე.

* * * ტფილისში მოწვეულ სასოფლო სკოლის მასწავლებელი უკეთესაგან ამ ეამად ლექტორებს ხოლის მოყვანისა; შემდეგ უკეთესად ღვიწიკს დაყვებისა და ხოლის გაჩინების შესახებ. ლექტორები იწყება დილის 10 საათზე და თავდება ნაშუადღევს 1 საათზე. ლექტორების კითხვის დროს, რასაც სიტყვით ეუბნებიან მასწავლებლებს, მის ნიშნულს უწვენებენ. ბნე გვეცხე აბრებს ვაზის ადამიანობის შესახებ ლექციის წაკითხვას.

ერთის სიტყვით ტფილისში მოწვეულ მასწავლებელთა კარგი საქმე ეწყვათ და ვისუფლებთ, სასარგებლოდ ესარგებლათ კიდეც გვირგვინად.

ესე დაადგინონ. გამიჯვნის ნამდვილი აქტები არას დროს არ უნდა მიეცეს მთხოვნელს, პირ-ჩეთი, როცა დამტკიცებენ ხოლმე ამისთანა აქტს, დაუყოვნებლივ უნდა გაიზავნოს შესახებად უმთავრეს გამიჯვნის არხივში. დღემდე უნდა დადგინოს პირი, დამტკიცებ წესისამებრ და საკუთრად გამიჯვნის არხივში უნდა წარიგზავნოს შესახებად.

* * ქ. ბაქოში მცხოვრებელს ქართველებს განუზრახავთ რომელსამე დარბის სოფელში დაარსონ თავიანთი ხარკით სასოფლო წიგნთ-საკაივი. ამ განზრახვის ასასრულებლად სთხოვეს „ჯეჯილის“ რედაქციას, რომ ამ რედაქციამ იკისროს როგორც სასოფლო წიგნთ-საკაივის წიგნების სისი შედგენა, აგრეთვე დასახელებაც სოფლისა, სადაც უფრო ემჯობინება ზემოხსენებულის წიგნთ-საკაივის გამართვა. წიგნების სისა „ჯეჯილის“ რედაქციამ უკვე ვაგზავნა და სოფელი-კი ჯერ არ არის ამორჩეული.

* * ჩვენ მივიღეთ კიდევ ხუთი მანეთი საბრტელის ვაჭარ ბ-ნ იორდანი ხაბარულითსაგან გასრულებული იოსებ დავითაშვილის ფონდის სასარგებლოდ ამ ფონდის იყო აქამდე 157 მან. 10 კაპ. ამიანად იქნება 162 მან. 10 კაპ.

* * 7 ივნისს დილა რომ თენდებოდა, იმ დროს ორმა ავახაყმა გამოამტკრიეს ის ოთახი, სადაც კორესპონდენტის ინიხენე აქაურს ფოსტაში; ამ ოთახის კარებში იწეა და რაჯი, რომელიც ავახაყებმა დასტრეს რამდენსამე ალაგის, სადაც ფულის ხაზსა და კაპიტალსა დასაჯობინო ხაზისთანა იწეა, რომელიც დასტრეს ხანჯალი და წილები გამოაყრევენს. ავახაყებს დაუდგიათ რკინის კეტე სკოლისათვის, გაუტყენიათ და 6000 მანეთის მეტი არა წაუღიათ ბორჯომის კანტარისა და 260 მანეთის კერძა პაეტო.. დარაჯდ ბოძებ ვარკული დასტრესს. მთელი ბორჯომი გადაუბრუნებიათ და იმ ნაირი თოკი ვერსად უზოვნიათ, გარდა ბორჯომის

თი უძველესი და ფრიალ საყურადღებო მეცნიერებისათვის; არა მხოლოდ ჩვენის მეცნიერებისათვის, არამედ საქვეყნო მეცნიერებისათვისაც. ამ მხრით ჩვენი ძველი მწერლობა ყოვლის ექვს ვაჭარზე მაღალ ყურადღების ღირსია და თუ ჩვენთა კატალოგების შემდგენელთა რიგინად შესაძლებელი თვისი საქმე, ვეროპის მეცნიერნი დაეწეფებინან ამ ახალს წიგნთ-საკაივის მწერლობისა, რომელიც დღემდე სრულიად დაფარული იყო სწავლულებისაგან (ბროსსემ მხოლოდ ჩვენი ისტორიის წყაროები გამოაქვეყნა და არა მწერლობა). სწორად იმ ხელ-ნაწერი, რომელსაც ზოგი გროზდ არ იყიდის, შეიცავს მეცნიერებისთვის დაკარგულს წერობას, ანუ ნაწილებს რომელთა მქნარობისაგან; ან-და, მაგალითებ, მხსნის რომელსამე მეცნიერებებში საცილობოდ დადებულს სათიხავსა. წარმოადგინეთ, რომ ოთხი ხელ-ნაწერი სინაქსარში გაქვთ თქვენს წიგნთ-საკაივი, არც ერთი არ არის ძალიან ძველი. უმეცარი კატალოგის შემდგენელი ხომ ვაგვიომავთ და პაენაკიებს ყლებით თურთ ავიწერეთ—და გათავად. ხოლო მეცნიერი აღმოაჩინეს, რომ ისი-

სათუფისწული მამულის საწყობისა. დღეს საჩქაროდ ჩამოვიდა გორის მახრის უფროსი; ხაშურითამ ვიდრე ახალციხის სამხლარამდე გზები შეკრულია და დარაჯები დაყენებულა.

აქ არ ეტკობენ, რომ, დამანაშავი უფრო ბორჯომის კანტარის მისამხარებელი არიან არა მისა. — ამას იმიოტე ამტკიცებენ, რომ გათენების ჩაიდინეს ეს ავახაყმა და ავახაყები იქვე ბორჯომში მიიპაივნენ.

ბ-ნი მახრის უფროსი სასტაკად შეუდგა ამ სახილარ ბორჯოტ მოქმედების გამოძიებას და, იმედს არ ეკარგავთ ამის გამოკიდობებას ავახაყები ვერ დაემალებიან.

* * გუჩაია: მიეღმა მისმა ისე ვაიარა, რომ წვეთი წვიმა არ გვიანხავს; სამაგიეროდ დიდი სიციხე-პაპანება იდგა, რისგამოცა დღემდეწის ზედა პირი იმე გამოხმა რომ წერაქვიც ძნელად თუ ძნელად დაეკარგებოდა. ბეგრი საყანდელ გამოხდებული იდგილი მოუხნავი დარჩა... ამ თვისი დამდგეს წვიმა მოვიდა, მაგრამ, ვაი იმისთანა მოსვლას! წვიმა სიტყვა მოჰყვა და, რასაკვირველია, სისხარული მწუხარებად შეგვეცვალა.

* * აქამდეაქვე: მართალია, ქირანხელისათვის მისის უწიერი-დარები ცუდი იყო, მაგრამ სამაგიეროდ აბრეშუმის ქისათვის შეუდარებელი რამ იყო. ვისაც ევროპიულის ჯიშის თესლი ჰქონდა, კარგად უყვოდა. ფსი ჯერ არა აქვს დადებელი. ეგ მოზაველი პეტრე-პავლობის იარმუკაზე გადაწყვედა.

* * სოფ. ქობლანში (ახალ. მახრა) აქამდე მოსიდა მშენებელი პირი უქანს. მისში თითქმის ორი ცურა-ხელ-ზედ ვანუწყებელიც სწიდა. ხეხლსაც ბლომად ასხია. თუ ცა მშვიდობით იქნება, დიდ მისავალს მიველით.

* * მჭკეპო-ქაშაია“. დიდის და ხანგრძლივის წვიმების შემდეგ საშინელი სიციხები დაგვიდა მისის უქანსაქნელის რიცებებიდან. მოსავალი მშვე-

ნი „შესანიშნავი ვარიანტებია, ან-და, შეიძლება, ყოვლად ძველის ღვთისმსახურების წესის პირია. ჩვენებში იმ მეცნიერმა“ ჩაილადაც არ ჩაავადებს, მაგრამ ამა შედარებით ევროპიულ მეცნიერთა და მხახავთ, რომ უცხო სტუმრები ეწყვიან ჩვენს ძველ დაძაბულ წიგნებს, ქართულს შეისწავლიან, გადათარგმნიან წიგნს, მერე მეორეს, მერე დანარჩენებს, და თუ ეს მოხდა, მაშინ ჩვენს ერის მწერლობა-სა და ფსი დადგება საქვეყნო მწერლობაში, მაშინ ჩვენს წილს დაგვიდებენ განათლების წარმართვის საქმეში. დღემდე მაღე გვიჩვენოს ეს სანატრული დრო, რომელიც ადრე თუ გვიან, ყოვლად უსათუოდ დაგვიდგება სისახარებლად და სისახლოდ ჩვენს ერისა. მხოლოდ გვეკრია ეხლა მხენობა, რომ ვერგობს რიგინად ვაგვიცნოთ ჩვენი მწერლობა ჩვენს ხელ-ნაწერების ღირსეულად აღწერითა.

რა სათქმელია, ჩვენში მეცნიერები არ ვახლავთ, რომ ესე დიდი საქმე უნაკლებად შესაძლებელია. დიდა—მართალია, მაგრამ თუ მეცნიერნი არა გვაქვს, უნდა სხვა მეცნიერთა კატალოგები დაეფარულიყვნენ, საქმე უკეთ შევისწავლოთ, რამდენადმე თა-

ნირია; ევენხებსაც კარგად ასხია. წინა-მხარში ერთი კვირა ჰქონდა ვაი-ქრა და დღეს ვადიგობებული მუშაობაა. უქანს მხარში-კი კალიამ ხალხი მლიერ შეიქმნა; ამ მწერმა უქანს-სკენლს დროს ფრთები შეისხა, ალაგ-ალაგ ქირანხელს მოვიდა და რაკი ამ უღმომბელს მტერთან ყოველდღე მხარ-ს მშრომელ ხალხისა მათ შეიქმნა, ამ დღეებში, კალის ვასაწყვეტად ვასული ხალხი, დათხოვნილ იქნა.

* * მთავრობას უნდა იქნეს ქადაგება ტელეფონის გამართვა, მაგრამ მსურველნი ცოტანი აღმოაჩინდნენ, ეხლა, როგორც ვახ. „ნოვოზობა“. ამბობს, ერთს ანგვადს ურს სავაჭროსა შემსახარებას ტელეფონისა სისახარებას ვანუზრახავს ჩვენს ქალაქში ტელეფონის გამართვა და ამისათვის ნება-რთავს თხოვლობს მთავრობისაგან.

* * ვახუთი „ნოვოკრესტის“-ს სატყეოთ, ამ დღეებში უნდა ჩამოვიდეს ინგლისურ ვახუთის „Daily News“-ის წარმომადგენელი რუსეთში, კორესპონდენტი ბ-ნი რამანოვი, რომელიც რედაქციის მინდობილობით ჩვენს მხარესაც უნდა ჩამოვიდეს.

* * იქნისის 7, ამათ 4 სასახლე, ზაისი ქუჩასზე ნაიოა ვუგსლიკეთს სახლში ენესლა ვასნადა და ვაქაქ სახლის წიკეთითა კოქა. სახლა დასჯეკუვდა. ენესლა ენესლას მქრამდის რასმის ვასქაქო.

დებატ სოფელი

(მოწერილი ამბები)

დ. სამბრძღანი. ხუთშაბათს-ს თიბავეს ვაიმა დილით ხმა რომ ტვილის გენერალ-გუბერნატორი ვაფთხი შერეხტევი მობრძანდებოდა და აქაურ საზოგადოებას უტანდა შეუდგა ფეცა-ფუცს. ადგილობრივმა ბოქალუმმა ვავეტებინა რკინის გზის სადგურის გვერდზედ ტრიუმფის მავარი კარები, მწვეანდ შეფიქრობა ეგებისაგან და მორათეს ფერადის ყვევილებით და

ვი ვაგვიმტკიცებოთ, მხარი მხარს მივცეთ და საქმე იმდენად მართებულად მიანიც შევასრულოთ, რომ ვეროპიელს მწერნიერს თვლით მივაპყრობინათ ჩვენს საწყობლობა ვანმეცნიერებისათვის, მარა ვასუნათ და მერმე საქმე უწყენოდაც წავა.

ერთის კაცისაგან ამ საქმის ტვირთვა ყოვლად შეუძლებელია, უმეტესად მისთვის, რომ ზოგს საინტერესოდ მიგვიჩინა მარტო პოეზია, სხვას მართა საშობლობა ისტორია, ზოგი უფრო ერთს ეძებს საკვეყნო ისტორიის მისახლას, სხვას მოსწონს უფრო ჩვენის საკუთრის მწერლობის ნიმუშები და იმის დაეძებს მხოლოდ; ამას უნდა მარტო ვეთის მეტყველება, ის ეტა-ნება უფრო საერო მწერლობის ნაშის, ზოგს უფრო ძვირფასად მაჩინა არაბების მწერლობის კალი და ამისთანავეს მხოლოდ ფასს სდებს, ზოგიც ჩვენს მწერლობაში ეძებს მხოლოდ რომელსამე დაკარგულს საშობლობა მქნარობათა და ამის-და ვერად ფასს სდებს ხელ-ნაწერებს. ეხლა წარმოადგინეთ, რომ ყველა შემოხსენებულ ჯურის კაცთა ცალკე-ცალკე, ერთი მეორის დაუკითხავად, შეადგინოს კატალოგი. რა ვაგვივა?

გვიგრიწით. ნაშუადღევს 4 საათიდან დაიწყო ხალხმა დენა. ისე ვაიგოსა სადგური, რომ ნენში არ ჩავარდებოდა. გრაფის დასახელებად მოვიდნენ სხვათა შორის; სენაის მახრის უფროსი ბ. ბებურიშვილი, მომრიგებელი მოსამართლენი თ. დ. ერისთავი და მლოთქიფანიძე, ამაშისა და ხონის ბოქალუმები და სხვანი. საზოგადოებანი: ვახიშისა, ხონისა—მათ შორის იყვნენ ვაჭარნი—ბაირალით, ყუხისა და სამტრედიისა, ყველა თავის მამასახლისებით, რომელსაც ეკიართ სინები პურ-მარლის მისართმედე. დაახვედრა აგრეთვე. კულნის სკოლის მწერლები რიცხეთი 132 აქაურმა მასწავლებლებმა, ყველა ესენი იდგენენ რიგზედ, მწყობრად და ელოდნენ გრაფის მობრძანებას. სრული 7 საათი იყო საღამოსი, რომ მატარებელი ვაჭრად სადგურზე. ვამობრძანდა გ. შერეხტევი და ხალხი მიეგება პურ-მარლით. გ. შერეხტევა ყველას მადლობა გადაუხადა და შემდეგ დათავალერია აქ მდგომარე ვაჭრად მივიდა შეგრიდებთან, სადაც დახვედრა მასწავლებელი და მკურნალი და ელაპარაკა 10 წუთამდე. ბოლოს წაბრძანდა ბუფეტისკენ, სადაც კარებში ბ. ლორთქიფანიძის ქალმა მირიამა მშვენიერი ყვევილებიდან შეკრული თაიგული. საუხზის შემდეგ მატარებელი ვაჭრებზე ვათისკენ, რომელიც ხალხმა ვაიცილა ურის ძახილით.

მსახური

— 2 თიბათეს ჩვენში ფრიალ სასიამოვნო ამბავი მოხდა, დიდის თორმეტს საათზედ აქურთხეს სასოფლო კანცელარია და ხალხი ბლომად დაესწრო. კურთხევის შემდეგ ადგილობრივმა ბოქალუმმა წარმოსთავა შესაფერი სიტყვა და ხალხს აუხსნა, თუ რა მნიშვნელობა აქვს მამასახლისებს და სოფლის მსახურებს. შემდეგ ვაჩინა რამდენიმე საინგარიც. ეს ახალი კანცელარია მარშან დაიწყეს და ულუელს ძლიეს ვათავეს, მაგრამ სწორე მოგახსენოთ, ძლიერ კარგად ხერხიანი შენობაა—სულ სამი ოთახი. ერთი დიდი დარბაზი, მეორე მამასახლისის ოთახი და მესამეც სისამარ-თლო ოთახი.

ის ვაგვივა, რომ ყველა რომელსამე თითო კერძობას უმეტესს ყურადღებას მიაქცევს; რაც ერთს დაეშო, ის მეორემ შენიშნა; რაც ერთ დაადგეს მესამემ, ის მეოთხემ აღტყვებით ჩაიწერა; რაც მესამემ უყარგასდ მიჩინა, იმისი ფსი მეექვსემ ვაგოდა და სხვ. ამას შემდეგ ესენი რომ ერთად შევიკინებენ და თვისი ცუხები შევაერთონ, ვგონებ რომ შესდგეს უფრო რიგინად აღწერა ხელ-ნაწერებისა, ვინმე შეეძლოს მხოლოდ ერთს მათგანსა. დიდა, ჩვენში მეცნიერები არ არიან, მაგრამ ერთობის ძალითა, საქმის სიყვარულით და შრომით ჩვენს ნაკლს რამდენამდე დაეფარეთ, იმდენად მიანიც, რომ სხვებს ვაგავებინოთ, თუ რა ვანიძი ინახება ჩვენს წიგნთსაკაივებში. ესეც შეგვიძლია, რომ ჩვენს მომავალს ვამომკვეველითათვის სამეცნიერო სხოლო-ობებიც დავესხათ და ვაგუდავილოთ ხელ-ნაწერების შესწავლა და მათი გამოყენება; მაგრამ ყოველივე ესე,— კიდევ ვანიგმორებთ,— მოითხოვს არა ორს თვეს, არცა ორის წლის შრომას და ისიც ერთის ვაკისა, არამედ სთიისა-და-ექვსის წლის რამდე-

ამ დღეს საღამოსე აქურთხეს საჯარო წიგნთ-საკაიხავი, აქ უფრო სვერი ხალხი დაესწრო და დიდის საიამოვნეთ მიეგება ვახსნასა და კურთხევას: ეხლა-კი გვეშველება და გვივებოთ რამეც; მაგრამ ჩვენდა საუბედროოდ წიგნთ-საკაიხავი ძალიან ღარიბია და შეძლება ცოტა აქვს. ამის გამო თათბირი ჰქონდათ, იქნება როგორმე ვანვაკარგოთ წიგნთ-საკაიხავი, და შემოსწორა ზოგამ ფული და ზოგამც წიგნები; აგრეთვე დაგვიბრდა რამდენიმე, სხვებს ვეტყვით და შეგვიწერებინებთ რასმეც.

მე 115 წ-ში თქვენის ვაჭრისა გამოცხადებული იყო, რა უზედურბაც მოხდა არაგვზე და რა მოლოდინი აქვს ხალხს ხიდის აშენებისა. მაგრამ როგორც გუშინ ვაგვიც, (დაქვემარტებოთ-კი ვიცი ვიცი) ბ-ნ ბოქალუმს უარი მოსვლია თავის წარდგენილს პროექტზე, ასე რომ ისევე უხილად უნდა ვიყენეთ და ისიც არ ვიციოთ, როდენეთ.

4 ამ თვისის დედათა მონასტერში მოსწავლე ქალები ვამოსკადეს, ვამოპლს დასწერო ენისკობოს აღმქმანდრე, მოსწავლეებმა უკეთესი ცოდნა ვაგვიჩინეს ყოვლის საგანში შედარებით შარშანდელთან.

დიდის მღვდლის ღირსნი არიან მასწავლებელნი დედათა მონასტრის სკოლისა, რომ თუმცა ჯილდოს მლიერ მკითებს რამეც, მაგრამ ასე მშვენიერად მოუხდებოდა შეგრიდებ და ვაგვასა და ვარჯის არ მოპრიდებინან.

პ. პ.

წერილები რედაქციის მიხარით

I

ამის წინაღ „Ноб. Огонь“-ში, ბარათაქვალას სურათის შესახებ წერილი აყო დასჯეკვდა. ამ სურათის ვამო ხა მას მოაკისრებთ:

1878 წ. ბარათაქვალას ლექსების მკორე ვამოცხადე რომ იმამსადა, ბარათაქვალას სურათის ვამო მათხათე თ. გ. იარქვალას, რომელიც ბამა აყო ბარათაქვალას და ესისთავე, რომ ბარათაქვალას სურათი თუ მოაქმენება სად-

ნისამე სურათს შეერთებულს და ძმურს დევაწლს.

ხოლო თუ ჩვენ წუთიერს აღტყვებას თითოეულისა მისიღეთ, ყოველი, თუნდა დიდად კეთილი ვანჩრავით აღტყვებოთ უფრო მივაპყრობინ, ბვერ-ჯერ დაიბეჭდება კატალოგები ჩვენის ხელ-ნაწერებისა, ბვერი უფროც დაიბეჭდება, რაკეობით შეგრიდებოთ ვერც ერთი ამისთანა კატალოგი ვერ-კი დათავსებს სამეცნიერო ღირსებას ჩვენს ხელ-ნაწერებისა; ჩვენს ვაჭრებში მათი არსებობა სხვას არავის ეცოდინება. რამდენი ხანია სომეხთა მწერლობამ მიიპყრა ყურადღება ევროპისა. ნუ თუ ჩვენი საღვთისმეტყველო მწერლობა ნაკლებ ღირსისა ყურადღებისა, ვიდრე სომხური, ვინა ასურული?

დასასრულ, ვთხოვ ყველას, ვისაც საქვეყნო მიანიჩა ჩვენი ნალაპარაკევი, უფრო სრული და დაწერილებული პასუხი მოგვთხოვოს, ვახუთით იქნება, თუ სიტყვირად.

თ. უარდანი

